

Nuoruus vaaliohjelmissa: toimenpiteitä, vaan ei toimintaa

Joukko Nuorisotutkimusverkoston tutkijoita innostui eduskuntavaalien lähestyessä analysoimaan puolueiden vaaliohjelmia nuorten ja nuoruutta koskevien kysymysten näkökulmasta. Mitkä näkökulmat tai teemat hallitsevat, mitkä jäävät katveeseen? Millainen mielikuva nuorista ja nuoruudesta vaaliohjelmien valossa piirtyy?

Puolueiden vaaliohjelmia voi lukea tulevaisuuden kertomuksina. Niissä kiitetään teemoja ja kysymyksiä, joita pidetään politiikassa ja yhteiskunnassa tärkeinä – nyt ja tulevaisuudessa. Nuoria on tyypillisesti luonnehdittu tulevaisuuden airuiksi, sävytyivätpä luonnehdinnat uhkan tai toivon mielikuvin. Siksi vaaliohjelmat ovatkin erityisen kiinnostavaa luettavaa nuorisotutkijalle: missä määrin ja millä tavoin nuoriin, nuoruuteen ja sukupolvisuhteisiin liittyvät kysymykset nostetaan ohjelmissa esiin? Millaisena ryhmänä nuoret näyttäytyvät? Entä mitä tarjottavaa vaaliohjelmissä on nuorelle sukupolvelle? Ja toisin päin: mitä tarjottavaa nuorilla on vaaliohjelmissä luonnostellulle politiikalle?

Ensimmäinen havaintomme koskee nuorison ja tulevaisuuden suhdetta. Vaaliohjelmissä nuori sukupolvi on läsnä retorisella tasolla ”uutena sukupolvena”, jota kohtaan ”meillä” on velvollisuuksia, ja jonka kautta moraalisesti perustellaan suuria poliittisia linjauksia, kuten ympäristö- ja ilmastokysymyksiin vaikuttamista, velkaantumiskehityksen taittamista tai peruskoulun puolustamista. Merkillepantavaa on, ettei tätä ”uutta sukupolvea” kuitenkaan nähdä vaaliohjelmissä osana ”meitä”. Nuori sukupolvi asemoidaan politiikan ulkokehälle eikä heille avaudu paikkaa yhteiskunnallisena toimijana. Pikeminkin päinvastoin: nuoret ovat yhteiskunnallisten kipupisteiden kanssa aktiivisesti toimivan (aikuis)sukupolven toimenpiteiden kohde. Kysyä voi, mistä tällainen ulkokehäpaikka kertoo: eikö nuoriin luoteta, pelätäänkö saavutettujen etujen ja valta-aseman horjumista vai halutaanko nuorista huolehtia ohi-puhumalla? Oli miten oli, sukupolvipoliittisesti kyse on mielenkiintoisesta vallan ja vastuun kysymyksestä.

Näkökulma avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheen-vuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Analysoidut vaaliohjelmat

Näkökulmaa varten analysoitiin eduskuntapuolueiden vaaliohjelmat.

Keskusta

*Keskustan vaaliohjelma.
Eduskuntavaalit 2015*

Kokoomus

*Kokoomuksen strateginen
hallitusohjelma*

Kristillisdemokraatit

*Rohkeus rakentaa tulevaisuutta.
Eduskuntavaaliohjelma 2015*

Perussuomalaiset

*Eduskuntavaalien pääteemat 2015
liitteineen*

RKP

*Avoimen, menestyvän, kansainvälisen
ja vastuunsa kantavan Suomen hyväksi
-vaaliohjelma*

SDP

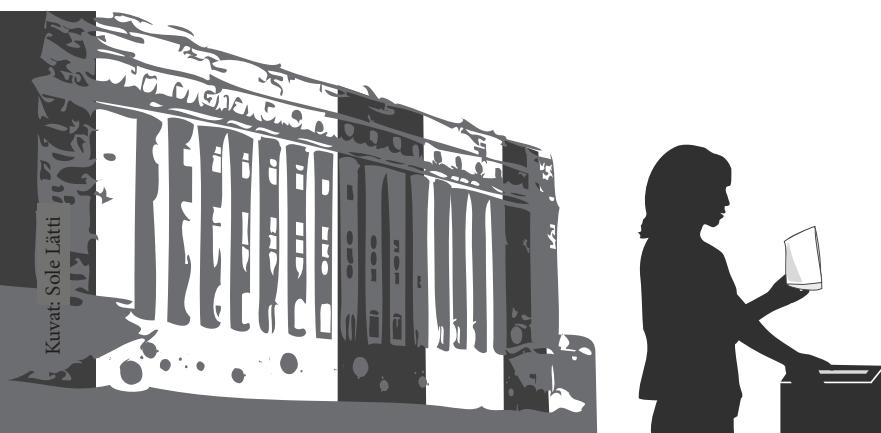
Suunta Suomelle. SDP:n vaaliohjelma

Vasemmisto

*Jälleenrakennetaan hyvinvointivaltio.
Vasemmiston vaaliohjelma 2015*

Vihreät

*Äänelläsi rakennetaan parempi
huominen – nyt jos koskaan.
Vaaliohjelma, eduskuntavaalit 2015*

Mitä hyvää: nuoruus vahvasti läsnä vaaliohjelmissa

Nuoret ovat läsnä lähes kaikkien puolueiden vaaliohjelmissa erityisenä ikäryhmänä. Nimenomaisesti nuoruuden ympärille kehystettyjen teemojen lisäksi vaaliohjelmissa nostetaan esiin ilmiöitä, jotka koskettavat nuoria ikäryhmiä aivan erityisesti. Vaikka nuoret eivät poliittisen kentän ydintoimijoina näyttäytykään, ohjelmissa nostetaan esiin monia nuorten kannalta relevantteja kysymyksiä. Puolueita ei voi täten syyttää nuorten ja nuoruuden ohittamisesta.

Yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus ja sen kääntöpuoli, eriarvoisuus, yhdistävät yllättävänkin vahvasti kaikkia puolueohjelmia, vaikka retorisisa ja sisällöllisissä käsittelytavoissa eroja ohjelmien välille löytyykin. Ottaen huomioon eriarvoisuuden ylisukupolvisen ja kasautuvan luonteen, teemaa voi syystä pitää nuorten kannalta politiikan ydinteemana. Nuoriin liitettyinä kysymyksiä eriarvoisuus ja yhdenvertaisuus nousevat esiin ennen muuta laadukkaan, tasa-arvoisen ja viihtyisän peruskoulutuksen puolustamisen sekä erilaisten syrjäytymisen vastaisten toimien kohdalla. Yhä kompleksisemmän nykypäivän eriarvoistumisen tunnistaminen avaa kuitenkin varsin vähän näkyviä radikaalille muutosvalmiudelle. Yhtenä hyvänä esimerkkinä tästä toimii esimerkiksi nuorten työllistymisen kysymys: vaaliohjelmissa on vain vähän käytännön ratkaisuehdotuksia niin sanottuihin epätyypillisiin työsuhteisiin työllistyneiden nuorten aseman vahvistamiseksi. Kysyä voikin, ovatko puolueet edelleen vahvasti kiinni vanhoissa malleissa, vaikka työelämä rakenteineen ja olosuhteineen on rankassa muutoksessa.

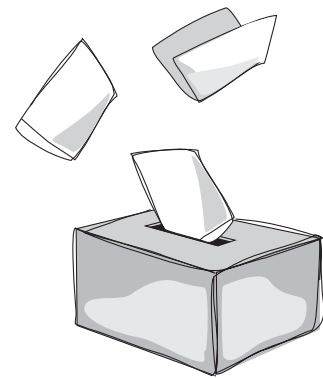
Vaikka osaa ohjelmista vaivaa pinnalliseksi jäävä monikulttuurisuusretoriikka, onnistutaan niissä sukeltamaan myös ilmitasoa syvemmälle. Suomalaisen yhteiskunnan etninen moninaistuminen näkyy muun muassa siten, että useammassa vaaliohjelmissa on nostettu esiin rasismi yhteiskunnallisena ongelmana. Etnistä moninaisuutta ei siis lähestytä aiempien vuosien tavoin vain maahanmuutto- ja kotoutumiskysymyksenä, vaan katse kohdistetaan syvemmälle rakenteisiin, kuten yhdenvertaisuuden toteutumisen edellytyksiin ja eri ihmisryhmien välisten sosiaalisten suhteiden laatuun monikulttuurisessa Suomessa.

Nuorisotutkijan kriittinen katse

1. Instituutiokeskeisyys

Kun tarkastellaan tarkemmin millaisissa yhteyksissä ja millaisena joukkona nuorista vaaliohjelmissa puhutaan, kiinnittyy huomio siihen, että nuoruus hyvin harvoin näyttää itseisarvoisen tärkeänä elämänvaiheena. Nuoria ei liioin kuvata kompetentteina tai aktiivisina kansalaistoimijoina, joilla on oikeus määritellä toimintansa tiloja ja osallistua päätöksentekoon itseään koskevilla asioilla.

Pääsääntöisesti nuoria lähestytään vaaliohjelmissa kahden instituution kautta: koulun ja perheen. Nuoret siis huomioidaan ja heihin suunnataan toimenpiteitä pääasiassa joko (lapsi)perheenjäsenen roolissa – jolloin nuorten huomiointi on osa perhepolitiikkaa – tai koululaisina ja opiskelijoina, jolloin

“Jokaiselle lapselle ja nuorelle on turvattu reilut lähtökohdat ja tasa-arvoiset mahdollisuudet oman elämänsä rakentamiseen – taustaan katsomatta.”

*– SDP: Suunta Suomelle.
SDP:n vaaliohjelma*

“Haluamme, että koulu on yhteisöllinen paikka. Haluamme koulun painottavan tasavertaisuutta, kansainvälisyyttä ja luonnon kunnioittamista sekä tekevän työtä ennakkoluuloja, rasismia ja kiusaamista vastaan. Haluamme koulutuksen innostavan lapsia ja nuoria kriittiseen ajatteluun, aloitekykyisyyteen ja yritteliäisyyteen.”

– RKP: Avoimen, menestyvän, kansainvälisen ja vastuunsa kantavan Suomen hyväksi -vaaliohjelma

“Perussuomalaiset katsovat, että hyvän elämän edellytykset rakennetaan jo varhaisessa lapsuudessa. Meille lapset, nuoret ja perheet ovat yksi tärkeimmistä hyvinvointiyhteiskunnan peruspilareista, ja heihin panostaminen kannattaa.”

*– Perussuomalaiset:
Eduskuntavaalien pääteemat
2015 liitteinen*

heihin kohdistuvat toimet ovat osa peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen kehittämistä. Perhe ja koulu ovat kiistatta nuorille keskeisiä instituutioita ja arkielämän ympäristöjä, ja huomion kiinnittäminen niihin on hyvinkin perusteltua. Silti vaaliohjelmissa instituutiokeskeinen näkökulma nuoriin uhkaa kadottaa näkyvystään nuoret aktiivisina kansalaistoimijoina, joilla on tarpeita, kiinnostuksen kohteita, oikeuksia ja sosiaalisia suhteita myös näiden instituutioiden ulkopuolella.

Instituutioiden valtasuhteissa nuoret määrittyvät lähes poikkeuksetta aikuisia heikompiosaisiksi ja heidän mahdollisuutensa vaikuttaa, edes itseään koskeviin kysymyksiin, nähdään rajallisina. Tällainen vähävaltaisuuden ajatus on sukupolvipoliittisesti vinoutuneessa yhteiskunnassamme, jossa nuori ikäpolvi muodostaa suhteellisesti pienen osan koko väestöstä, erityisen hankala lähtökohta. Nuorten kuulemisen käytäntöjä poliittisen päätöksenteon kaikissa vaiheissa sekä nuorten omaehtoisia toiminnan tiloja tulisi vahvistaa ja monimuotoistaa myös poliittisin linjauksin.

2. Toimenpidekeskeisyys

Perhe- ja koulukeskeisten nuorisonäkökulmien ohella kolmas merkittävä asiayhteys, jossa erityisesti nuorista puhutaan ja heille räätälöityjä toimia suositellaan, koskee syrjäytymistä ja sen riskitekijöitä. Huoli nuorten syrjäytymisestä on läsnä kaikkein analysoitujen puolueiden vaaliohjelmissa. Huoli ei jää puhtaaksi retoriikaksi: puolueet myös pyrkivät tarjoamaan erilaisia toimenpiteitä, joiden avulla jo syrjäytyneille nuorille voitaisiin löytää polkuja koulutus- tai työelämään. Tällaisen ohjaavan otteen avulla ennaltaehkäistäisiin syrjäytymiskierteiden alkamista ja syvenemistä.

Nuoret ovat poliittisen kiinnostuksen kohteina usein nimenomaan riskin kautta. Tämä asettaa vaaliohjelmat ongelmakeskeisten nuorisokuvien jatkumolle: vuosikymmenten ajan nuoria on poliittisena kysymyksenä lähestytty ongelmanuorten ja nuoriso-ongelmien kautta. Tällä hetkellä huoli nuorisosta määrittyy etenkin taloudellisin perustein. Syrjäytymisilmiöön puuttumisen tarpeellisuutta perustellaan ensisijaisesti taloudellisesti, ei niinkään inhimillisellä kärsimyksellä tai pahoinvoinnilla. Vallitseva investointinäkökulma tuntuu kiteytyvän kysymykseen siitä, kasvaako nuoresta sukupolvesta kunnollisia veroa maksavia kansalaisia suomalaiseen yhteiskuntaan.

Nuoria koskevan ymmärryksen toimenpidekeskeisyys – nuorten tarkasteleminen toiminnan ja toimien kohteena pikemminkin kuin toimijoina – korostuu entisestään vaaliohjelmien syrjäytymistä koskevissa kohdissa. Tämä jatkaa retoriikkaa nuorista osana työmarkkinainstituutioita ja niiden toimenpiteitä, kuten esimerkiksi työvoimapolitiittisten aktivointitoimenpiteiden kohteina. Nuoruutta ei ohjelmissa nähdä elämänvaiheena, johon sallittaisiin virheet, sivupolut tai kokeilut.

Sama vinouma näkyy myös nuoria koskevissa koulutus- ja perhepoliittisissa muotoiluissa. Tarjolla olevia ”nuorisopalveluita” halutaan kehittää helpommin saavutettaviksi ja nuorten tarpeita palveleviksi. Konkreettisesti tällä tarkoitetaan nuoria vain välillisesti. Kyse on viranomaisten tiedonkulun helpottumisesta ja palveluiden ja tuen saamisen keskittämisestä yhdelle

”Otetaan oppilaat ja opiskelijat aidosti mukaan omaa oppilaitostaan koskevaan päätöksentekoon.”

– Vihreät: Äänelläsi rakennetaan parempi huomina – nyt jos koskaan. Vaaliohjelma, eduskuntavaalit 2015

”Masennuksesta kärsivien on nykyistä nopeammin saatava tarvitsemaansa apua. Osatyökykyisten nuorten työllistymisen mahdollisuuksia on parannettava. On tärkeää, että panostetaan oppilaanohjaukseen, työharjoitteluun, perehdytykseen ja ohjaukseen ensimmäisillä työpaikoilla.”

– Kristillisdemokraatit: Rohkeus rakentaa tulevaisuutta. Eduskuntavaaliohjelma 2015

”Jokainen syrjäytynyt nuori on liikaa. Yhteiskunnalle hän maksaa elämänsä aikana 1,2 miljoonaa euroa, puhumatkaakaan inhimillisistä kärsimyksistä. Syrjäytymistä ei ratkaista kaavamaisilla ratkaisulla kuten oppivelvollisuusiän nostolla. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori tarvitsee juuri hänelle räätälöityjä ratkaisuja. Peruskoulun jälkeistä opiskelupaikkaa vaille jäänyt nuori on viime kädessä haettava kotoa ja laadittava hänelle sopiva koulutus- tai harjoittelupolku työelämään.”

– Keskusta: Keskustan vaaliohjelma. Eduskuntavaalit 2015

toimijalle. Jälleen nuorten asioihin tartutaan nuorille suunnattujen toimenpiteiden kautta, ja nuoret itse jäävät politiikan sivustakatsojiksi. Kansalaisuus-sanastolle käännettynä nuorten paikka kansalaisena on varsin rajallinen: uuttera opiskelija, sisukas työnhakija, säntillinen hyvinvointipalvelujen hyödyntäjä... Samaan aikaan kuin nuorille tuntuu jäävän ohjelmissa vain yhteiskunnan takarivin paikkoja, ollaan huolestuneita nuoren sukupolven prekaarista asemasta nykypäivän Suomessa.

3. Kansallisvaltiokeskeisyys

Kolmas vaaliohjelmien läpileikkaava teema on kansallisvaltiokeskeisyys. Suomen kansainvälisyys nousee esiin ennen muuta ulkomaille suuntautuvan viennin edistämisen muotoiluissa, jossain määrin globaalina vastuuna kehitysyhteistyökysymysten yhteydessä ja yksittäisissä ohjelmissa työelämän prekarisaation globaalina kysymyksenä. Nuorisotutkimuksellisen tiedon valossa vaaliohjelmien kuva globalisaatiosta on sangen ohut. Kansallisvaltio on edelleen vahva ja kyseenalaistamaton prisma, jonka läpi politiikan agendoja määritellään ja perustellaan.

Suomessa kasvaa sukupolvi, josta aiempaa suuremmalla osalla on siteitä Suomen ulkopuolelle. Toisaalta globaalit kehityskulut vaikuttavat Suomen sisällä merkittäväillä tavoilla esimerkiksi eriarvoistumiskehitykseen, josta monessa puolueessa vaaliohjelmien perusteella ollaan huolissaan. Niistä toisen polven maahanmuuttajiksi kutsutuista suomalaisista, joiden vanhemmat ovat syntyneet muualla kuin Suomessa, suurin osa elää tällä hetkellä nuoruuttaan. Tämä nuori väestönryhmä kokee arjessaan muita suomalaisnuoria enemmän syrjintää. Nuorta ikäpolvea koskevat paikalliset ja yllirajaiset oikeudenmukaisuuden ja eriarvoisuuden kysymykset nivoutuvat toisiinsa yhä tiukemmin.

Konkreettisimmillaan globaalit asialistat ja sosiaaliset suhteet ovat läsnä nuorten arjessa internetin välityksellä. Vaaliohjelmissa digitalisoituminen nostetaan varsin yksiselitteisesti esiin keskusteluissa koulun ja koulutuksen kehittämisestä – ja väliin sangen välinekeskeisesti. Nuorilla on jo nyt valtava määrä tietoa ja taitoa esimerkiksi aktiiviseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen internetissä koskien sekä paikallisia että globaaleja kysymyksiä. Vaaliohjelmissa halutaan kehittää kansallisesti lasten ja nuorten it-osaamista peruskouluista lähtien, mutta ei huomioida lasten ja nuorten peruskoulun ulkopuolella haltuun ottamaa tietoutta ja sen tarjoamia mahdollisuuksia. Kysyä voi, onko vaaliohjelmissa turhankin terhakkaasti ohitettu nuorten vertaisuudet ja perinteisten kasvatustieteiden ulkopuoliset arkiset kansalaistoiminnan areenat: kansalaisyhteiskunta moninaistuvine kenttineen.

Gloaalina aikanakin eduskuntavaalit on eittämättä kansallinen projekti, jossa valitaan henkilöitä tekemään nimenomaan kansallisen tason päätöksiä. Kapea kansallisvaltiokeskeinen ilmiöiden ymmärrys- ja lähestymistapa ei kuitenkaan auta nykynuorten arkielämän laaja-alaista haltuunottoa, katsottiinpa sitten ennaltaehkäisyä, ongelmien ratkaisua tai tulevaisuuden Suomen hahmottamista.

”Euroopan laajuista nuorisotyöttömyyttä ei pidä ratkaista tekemällä nuorista heikompien työehtojen matalapalkkareserviä, vaan edistämällä oikeiden työpaikkojen ja koulutusmahdollisuuksien syntymistä.”

– Vasemmisto: Jälleenrakennetaan hyvinvointivaltio. Vasemmiston vaaliohjelma 2015

”Uudistetaan oppiminen ja opettajan työ digisukupolven ehdoilla. Rakennetaan virtuaalisia oppimisympäristöjä ja uudistetaan pedagogiikkaa. Tekniikka otetaan oppimisen palvelukseen.”

– Kokoomus: Kokouksen strateginen hallitusohjelma

Kohti uutta vaalikautta

Nuorisotutkimuksessa nuoruutta on perinteisesti tarkasteltu itseisarvoisen tärkeänä ajanjaksona ja nuoria on arvostettu yhteiskunnallisina toimijoina, joilla on kykyä, halua ja oikeuksia vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä. Tästä näkökulmasta tarkasteltuina puolueohjelmat ovat karua luettavaa: nuoret tulevat mainituiksi etupäässä palvelujärjestelmän toimenpiteiden kohteina, joka jättää heidän potentiaalinsa politiikan toimijoina arvailujen varaan. Niin ikään kansalaisyhteiskunta nuorten toiminnan arkisena areenana ei saa ansaitsemaansa huomiota puolueohjelmissa, joissa kansalaiseksi kasvamisen instituutioina mainitaan lähinnä koulu ja koti. Tulevalta vaalikaudelta voikin toivoa nuorten poliittisia toimintarepertuaareja ja -areenoita avartavia avauksia, jotka luovat uudenlaisia mahdollisuuksia myös sukupolvien väliselle kohtaamiselle ja dialogille. Vuoden takaisen nuorisobarometrin mukaan nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on viime vuosina lisääntynyt. Niin ikään luottamus poliittisiin instituutioihin osoittaa vahvistumisen merkkejä. Suomessa kuilu poliittisen kiinnostuksen ja toiminnan välillä on kuitenkin harmillisen suuri. Juuri tähän sukupolvipoliittiseen ongelmaan tarvitaan kriittistä keskustelua ja uusia avauksia – myös tulevien kansanedustajien suunnalta.

Vaaliohjelmien läpiluku osoittaa, että nuorten poliittisesta passiivisuudesta huolestuneiden puolueiden toimijoiden kannattaisi kääntää kriittinen katse myös peiliin ja omiin ulostuloihinsa, linjauksiinsa ja puheenaiheisiinsa. Kun nuoret näyttävät jo vaaliohjelmissa lähinnä perinteisten instituutioiden, palvelujärjestelmän ja riskiajattelun kautta, ei tunnu yllättävältä mikäli nuoret eivät löydä näistä papereista tarttumapintaa, joka tarjoaisi heille sellaisia toiminnan tiloja, joissa heidän äänensä, toimintatapansa ja näkökulmansa tulisivat paitsi kuulluiksi, myös vahvasti arvostetuiksi.

Kansalliset vaalit näyttävät vaaliohjelmissa kansallisina kysymyksinä ja nostoina. Nuorisotutkijoina odotamme, että tuleva eduskuntakausi toisi mukanaan laaja-alaisia näkökulmia esimerkiksi nuoren sukupolven kohtaamaan eriarvoisuuteen nimenomaan globaalina kysymyksenä. Suurin osa maailman alle 25-vuotiaista nuorista asuu nk. kehittyvissä maissa. Kukaan poliittinen toimija, joka haluaa kantaa vastuuta nuoren sukupolven hyvinvoinnista, ei voi ummistaa silmiään sille ylijärjestykselle maailmalle, jossa nykypäivän nuori ikäpolvi elää.

Kirjoittajat:

VTM, tutkija Tia Laukkanen
tia.laukkanen@nuorisotutkimus.fi
020 755 2667

VTT, tutkija Marja Peltola
marja.peltola@nuorisotutkimus.fi
020 755 2667

VTT, dos., tutkimusjohtaja Leena Suurpää
leena.suurpaa@nuorisotutkimus.fi
050 543 8251

Yhteystiedot:

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (2. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi